

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Дмитриченко М.Ф., доктор технічних наук
Язвінська О.М., кандидат історичних наук

Актуальність проблеми. В контексті Болонського процесу, до якого Україна приєдналась у травні 2005 р., підвищення якості освіти розглядається як стратегічна мета кожного вищого навчального закладу. Актуальність проблеми детермінована новими пріоритетами у сфері вищої освіти, зростанням варіативності форм отримання професійної освіти, диверсифікацією навчальних програм, методик, що впливають на якість професійної підготовки. На сучасному етапі розвитку вищої освіти забезпечення високого рівня якості підготовки фахівців неможливо без упровадження системи управління якістю.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснюється у рамках виконання держбюджетного проекту “Теоретичні та методичні основи фундаменталізації вищої освіти”.

Ступінь розробленості проблеми. З кінця 1990-х років проблема якості освіти активно освоюється на пострадянському просторі, продукуючи все нові аспекти дослідження, що знайшло своє відображення у наукових пошуках Л. Білого, І. Булаха, Л. Васильєвої, Л. Віткіна, О. Волкова, З. Гуменної, Ю. Зіньковського, К. Корсака, І. Ламанова, С. Лаптева, К. Левківського, В. Лугового, Т. Лукіної, О. Ляшенко, О. Мещанінова, Г. Мірських, В. Панасюка, В. Пікельної, М. Поташника, Г. Радзівілової, О. Савченко, Н. Селезньової, Д. Табачника, П. Третьякова, В. Фокіна, Г. Цехмісторової, Є. Хрикова та багатьох інших українських і російських науковців.

Разом з цим, відзначаємо особистий внесок автора у постановку та розвиток проблематики [8, 16].

Об'єктом дослідження виступає аналіз концептуальних проблем підвищення якості освітянського процесу у вітчизняних вищих технічних навчальних закладах.

Предмет дослідження – тенденції та закономірності вдосконалення професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах у процесі запровадження процесного і системного принципів управління якістю підготовки фахівців.

Мета роботи: висвітлення концептуальних засад управління якістю вищої освіти в контексті фундаменталізації професійної підготовки у вищих навчальних закладах України.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в узагальненні концептуальних проблем запровадження процесного і системного принципів управління якістю професійної підготовки у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Основний зміст роботи. Сучасним завданням вітчизняної вищої освіти є підготовка фахівців, компетентність яких визнавалася б у світовому освітньому просторі. Одним з найефективніших методів досягнення цієї мети є використання ідеології всеохоплюючого управління якістю (Total Quality Management – TQM) та заснованих на ній міжнародних стандартів серії ISO 9000:2000, ISO 10015 та ISO/IWA 2:2007 [1–3]. Майже 5 тис. навчальних закладів у всьому світі впровадили і сертифікували системи управління якістю (СУЯ) відповідно до цих стандартів. В освітянській галузі України, за даними Української державної системи сертифікації продукції (УкрСЕПРО), сертифіковані менше двох десятків СУЯ.

Міжнародний досвід з використання стандартів серії ISO та менеджменту якості активно використовується у законодавчій і нормативній базі України, в тому числі в тій частині, яка відноситься до освітньої галузі. Полегшити впровадження СУЯ в українських закладах освіти має документ, схвалений у 2006 р. міжнародною робочою групою ISO на семінарі у Бусані (Корея) і прийнятий у 2007 р. У “Настанові щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти” відображено новий узагальнений погляд на освіту. В Україні цей документ гармонізовано та затверджено як “ДСТУП IWA 2:2007. Наставови щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти” (уведено вперше; чинний від 2008-01-01) [3]. Якщо раніше вважалося, що освіта – це міра передачі знань, то нова концепція XXI століття звучить інакше: “Освіта – це конструкція, що складається зі сталих інтеграційних процесів, які базуються на індивідуальних потребах та можливостях”.

Разом з цим, в Україні з метою удосконалення національної системи стандартизації, підвищення ефективності робіт зі стандартизації у сфері надання якісних освітніх послуг наказом Держспоживстандарту України у жовтні 2008 р. створено Технічний комітет стандартизації “Якість освітніх послуг” (ТК 163). До сфери діяльності ТК 163 віднесено об’єкти стандартизації: управління якістю освітніх послуг і забезпечення якості освітніх послуг, сертифікація систем якості освітніх послуг, критерії оцінки якості освітніх послуг, формування системи управління якістю у вищих навчальних закладах. Колективними членами ТК 163 стали: Національна Академія наук України, Національна Академія педагогічних наук України, Національна Академія медичних наук України, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (МОНмолодьспорту України), яке представлено в особі заступника міністра, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, Всеукраїнська громадська організація “Союз споживачів України”, Асоціація “Укрінтерстандарт”, Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації й якості, Державне підприємство “Науково-дослідний інститут метрології вимірювальних та управляючих систем”, Одеська національна академія зв’язку ім. О.С. Попова, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”, інші установи та організації.

Як зазначає більшість дослідників, якість освіти – це узагальнений показник розвитку суспільства у певному часовому вимірі, тому його треба розглядати в динаміці тих змін, що характеризують поступ держави в контексті світових тенденцій. Якщо за основу взяти міжнародний стандарт, що регламентує поняття якості продукції та послуг, то під якістю освіти треба розуміти сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу, які надають їм здатності задовольняти освітні потреби споживачів освітніх послуг [18].

Вітчизняне законодавство під якістю освіти розуміють ступінь відповідності набутих знань, умінь і навичок студентів вимогам стандартів вищої освіти [4, 5]. Так, відповідно до ст. 22 Закону України “Про вищу освіту” основною метою діяльності ВНЗ є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України. Головні завдання ВНЗ – це здійснення освітньої діяльності, яка відповідає стандартам вищої освіти, наукової й науково-технічної, творчої, мистецької, культурно-виховної, спортивної та оздоровчої діяльності, підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів, а також забезпечення культурного і духовного розвитку особистості та виконання державного замовлення і угод на підготовку фахівців, вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці й сприяння працевлаштуванню [5].

Отже, логічним є висновок про те, що якість освіти – це багатовимірне методологічне поняття, яке різнобічно віддзеркалює суспільне життя. Забезпечення високоякісної освіти на всіх етапах і рівнях, оцінка досягнутої якості, проведення порівняльних досліджень – це завдання сьогодення, які мають не тільки педагогічний, а й соціальний, політичний, управлінський і суто науковий контексти.

У такому контексті варто нагадати, що ефективність будь-якої діяльності залежить від успішно обраної методології – системи принципів і способів організації та побудови теоретичної й практичної діяльності. І сучасна педагогічна теорія управління базується на значній кількості концептуальних засад. Саме тому, побудову системи управління якістю підготовки фахівців у вищих навчальних закладах необхідно розпочинати з вибору найдоцільніших методологічних принципів.

Як свідчить огляд існуючих джерел, європейські моделі оцінки якості вищої освіти переважно виокремлюють такі світові концептуальні підходи:

- 1) утвердження пріоритету оцінки “споживача” над оцінкою “виробника”;
- 2) комплексний розгляд проблеми якості через створення ключових елементів (освітніх стандартів, оцінки досягнень незалежними організаціями, автономії освітніх закладів та ін.);
- 3) розуміння можливостей більш об’єктивної оцінки якості освіти лише з плином певного верифікаційного часу;
- 4) визначення рейтингу вищих навчальних закладів переважно за такими основними параметрами, як репутація в суспільстві, вступний конкурс, науковий потенціал професорсько-викладацького складу (у тому числі кількість Нобелівських лауреатів), фінансові ресурси закладу, задоволеність студентів якістю та організацією навчального процесу, задоволеність роботодавців якістю підготовки фахівців;
- 5) повага до відмінностей між різними національними системами, а також до індивідуальних конкурентних переваг з оцінюванням закладу в цілому;
- 6) поєднання внутрішньої і зовнішньої оцінки;
- 7) використання оцінки як засобу звітності та як засобу сприяння розвитку навчального закладу;
- 8) використання багаторівневого системного моделювання при плануванні досліджень з якості освіти;

9) широке розуміння освітніх досягнень (досягнення з предмета, динаміка освітніх досягнень, відношення до навчальних предметів; ключові міжпредметні компетентності; задоволеність освітою; подальша освіта і кар'єра);

10) проведення моніторингу якості на національному та міжнародному рівнях як основи для прийняття управлінських рішень;

11) розуміння, що якість університетської освіти не піддається абсолютному та однозначному вимірюванню, оскільки таке вимірювання має включати наявний рівень соціально-економічного розвитку країни, реальні доходи, обсяги споживання матеріальних і духовних благ та послуг, а також різні рівні розвитку потреб людини;

12) тенденція до використання єдиної термінології, що сприяє покращенню міжнародної комунікації як між національними системами вищої освіти, так і між різноманітними освітніми профілями (програмами підготовки) [6, с. 6; 10, с.398; 14].

Європейські системи оцінки якості вищої освіти спонукають до гармонізації наведених вище концептуальних підходів з метою створення у майбутньому уніфікованої концепції, яка б задовольняла країни з різними соціокультурними й освітніми тенденціями. Так, на сьогодні у більшості європейських країн уряди й законодавчі органи відмовилися від жорсткого централізованого управління, нормування деталей діяльності вищих навчальних закладів. Спостерігається перехід до підвищення їхньої автономії в рівновазі із суспільною відповідальністю в межах “рамкових” законів і ширших стратегічних підходів до освітнього моніторингу та оцінювання. В Європі поширені нідерландські схеми організації та діяльності системи ліцензування, оцінювання й акредитації вищих освітніх закладів.

Одним із найважливіших процесів, що відіграє роль каталізатора посилення уваги до проблем якості вищої освіти в Європі, є реалізація принципів Болонських декларацій. Відповідно до них, за спостереженнями Н. Селезнєвої та Ю. Ямко, відбувається:

1) зближення національних та профільних стандартів та процедур оцінки;

2) активізується європейське співробітництво в межах контролю якості на основі зіставних критеріїв та методик;

3) виробляються “порогові” стандарти для окремих дисциплін (чи циклу дисциплін), які не зводяться до часових чи змістовних параметрів освітнього процесу;

4) створюються системи незалежного оцінювання, що веде до формування вищої освіти з “європейським знаком якості”;

5) проводяться вимірювання (акредитація) на рівні окремих освітніх програм;

6) координуються підходи до стандартів транснаціональної освіти, що веде до її легітимації;

7) розробляються критерії для органів акредитації (вводяться метаакредитаційні інструменти та процедури;

8) створюється стандарт ISO 9001 і стандарти ISO 17024 – основи інтеграції в єдиний освітній простір країн ЄС і тих країн, що до них приєдналися [14, с.41; 17, с. 240].

Забезпечення якості вищої освіти прямо пов'язується також із упровадженням дворівневої системи вищої освіти, яка дає змогу: а) після завершення першого рівня (в середньому три-чотири роки) почати трудову діяльність; б) реалізувати мобільність студентів як на рівні навчальних закладів, так і у сфері суміжних спеціальностей; 3) переривати процес здобуття освіти після завершення її першого рівня для ближчого ознайомлення з практикою і продовжувати подальшу освіту на другому рівні залежно від обставин (фінансових, сімейних і т.п.) через певний час.

Відомо, що Болонський процес визначає якість освіти як основу створення європейського простору з домінуванням принципу гуманізму (для розвитку гуманістичної складової культури). За основу оцінки якості вищої освіти (для країн – учасників Болонської угоди) взято три групи стандартів: 1) стандарти для внутрішнього гарантування якості вищого навчального закладу; 2) стандарти для зовнішнього гарантування якості вищого навчального закладу; 3) європейські стандарти для зовнішніх агентств з гарантування якості. Отже, оцінювання стає основним механізмом визначення якості вищої освіти, відносного рівня програм та методів викладання й навчання з предмета або на факультеті загалом. Оцінювання проводиться за внутрішніми та зовнішніми процедурами і таке інше.

Спробу визначити концептуальні засади, найбільш поширені в управлінні пострадянською освітою, зроблено П. Третьковим, який визначає:

– системний підхід, як базовий всіх наукових досліджень, здійснення діяльності та зокрема управління;

– функціональний підхід, в межах якого педагогічна діяльність розглядається як система функцій;

- синергетичний підхід, що дає можливість зрозуміти процес розвитку складних систем та їх окремих компонентів;
- діяльнісний підхід, що вмотивовує, цілеспрямовує процес управління, визначає методи, засоби діяльності суб'єктів управління;
- ситуаційний підхід, який вказує на необхідність у процесі управління якістю враховувати наявну ситуацію у діяльності конкретного закладу освіти;
- рефлексивний підхід, що створює умови для контролю й оцінки результатів управлінської діяльності тощо [15].

Г. Радзівілова відзначає, що у російській теорії та практиці управління розробляються комплексний, інтеграційний, маркетинговий, функціональний, динамічний, нормативний та адміністративний підходи, проте найпоширенішими є структурний, функціональний та динамічний підходи [13].

На думку Л. Васильєвої, прогресивним поглядом на проблему управління якістю підготовки фахівців є створення програмно-цільового підходу [7]. Він формувався під впливом системного підходу й передбачає конкретне визначення цілей, узгодження їх відносно цілей всіх структурних компонентів системи. Для вищих навчальних закладів цінність програмно-цільового підходу полягає у чіткому визначенні необхідного для досягнення цілей управління обсягу кадрових, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних ресурсів та тих організаційних структур, які будуть задіяні у реалізації програми, з встановленнями завдань й результатів їх діяльності.

В. Панасюк відзначає, що управління якістю вищої освіти є комплексним цілеспрямованим, скоординованим впливом на навчальний процес у ВНЗ та окремі його елементи. Метою управління є досягнення найвищої відповідності параметрів функціонування навчального процесу та кінцевих результатів підготовки фахівців вимогам споживачів, нормативам і стандартам. Сам вищий навчальний заклад науковець розглядає як складну соціальну, цілеспрямовану, динамічну, рефлексивну систему синергетичного типу, призначення якої складається в об'єднанні та інтеграції організаційних, методичних, наукових, кадрових, управлінських та інших ресурсів. При цьому в інтересах досягнення високого рівня якості функціонування та результатів освітнього процесу на основі наукових принципів та закономірностей та з урахуванням чисельних факторів та умов необхідно задіяти потенціал всіх структур вищого навчального закладу [12].

Існування чітко регламентованих правил здійснення фінансово-господарської діяльності закладів вищої освіти призводить до панування в системі управління ВНЗ та управління якістю підготовки фахівців структурно-функціонального підходу, який достатньо повно описаний у працях українських науковців Л. Білого, Г. Цехмісторової, В. Пикельної, Є. Хрикова та ін. Втім, якщо вищий навчальний заклад готує фахівців різних напрямів, має у своєму складі значну кількість структурних підрозділів (факультетів, інститутів, філій, навчально-консультативних центрів тощо), веде свою діяльність на різних територіях, то застосування структурно-функціонального підходу при управлінні якістю не буде ефективним. Якщо при цьому навчальний процес у кожному підрозділі буде мати значні відмінності в силу фахової спеціалізації підготовки студентів, то створення єдиної системи управління якістю стає взагалі неможливим.

Саме тому, на думку більшості дослідників, певні переваги у створенні системи управління якістю вищого навчального закладу в контексті ідеології всеохоплюючого управління якістю (TQM) має процесний і системний принципи.

Так, в основі *системного підходу* закладена парадигма менеджменту якості, заснована на концепції міжсистемних зв'язків і взаємодій, що розглядається як сукупність взаємообумовлених елементів зовнішнього середовища та внутрішньої структури підприємства.

Перевага *процесного підходу* полягає у забезпеченні неперервного контролю зв'язків окремих процесів у межах системи взаємопов'язаних і взаємозумовлених бізнес-процесів, що ґрунтується на реалізації вимог стандартів серії ISO 9000-2000. Організація діє ефективніше, коли всі внутрішньо пов'язані види діяльності розглядаються як процеси і систематично управляються. Особлива увага приділяється узгодженості входів і виходів різних процесів, зменшенню проблем, що виникають на стиках підрозділів. Рішення стосовно поточного управління та запланованих удосконалень, приймаються на підставі надійної інформації, що включає оцінку з боку зацікавлених сторін. Для обґрунтування прийнятих рішень визначається сукупність кількісних показників, що характеризують усі процеси системи управління організацією. Запроваджується система планування, вимірювання, аналізу та вдосконалення цих показників. Використовуються колективні методи прийняття рішення, щоб мінімізувати суб'єктивні фактори.

Процесний підхід розглядає освітню діяльність як сукупність процесів, визначення властивостей яких та оптимальне поєднання забезпечує виконання завдань по професійному та особистісному розви-

тку студентів. Такий підхід передбачає перехід у вищому навчальному закладу від управління підрозділами до управління процесами, що забезпечує безперервність їх управління у межах системи. Процесний підхід є міжфункціональним підходом, який об'єднує в певних процесах окремі функції та спрямовує їх на кінцеві результати діяльності, а також дозволяє оцінити освітню діяльність з точки зору можливостей навчального закладу та рівня досягнення в процесі підготовки фахівців заздалегідь визначених результатів. Головною перевагою процесного підходу є безперервність управління, яке він забезпечує у межах системи процесів [9].

Аналіз освітньої діяльності будь-якого вищого навчального закладу надає змогу виокремити її основні компоненти, які впливають на якість випускників, установити їх функції і визначити взаємодію. Така структура системи управління якістю представлена на рис. 1.

Висновки. Як ми могли впевнитися, сучасна педагогічна наука управління базується на значній кількості концептуальних засад. Визначити єдиний концептуальний підхід прийнятний для розв'язання будь-яких питань управління якістю підготовки фахівців не можливо. Ця проблема буде по-різному вирішуватися відносно рівня створення системи якості, цілей її функціонування, ступеня відкритості системи управління тощо. Проте в останній час більшість науковців погоджуються, що найбільш ефективними відповідно до сучасних цілей освітньої діяльності ВНЗ та вимог ринку є системний та процесний методологічні принципи.

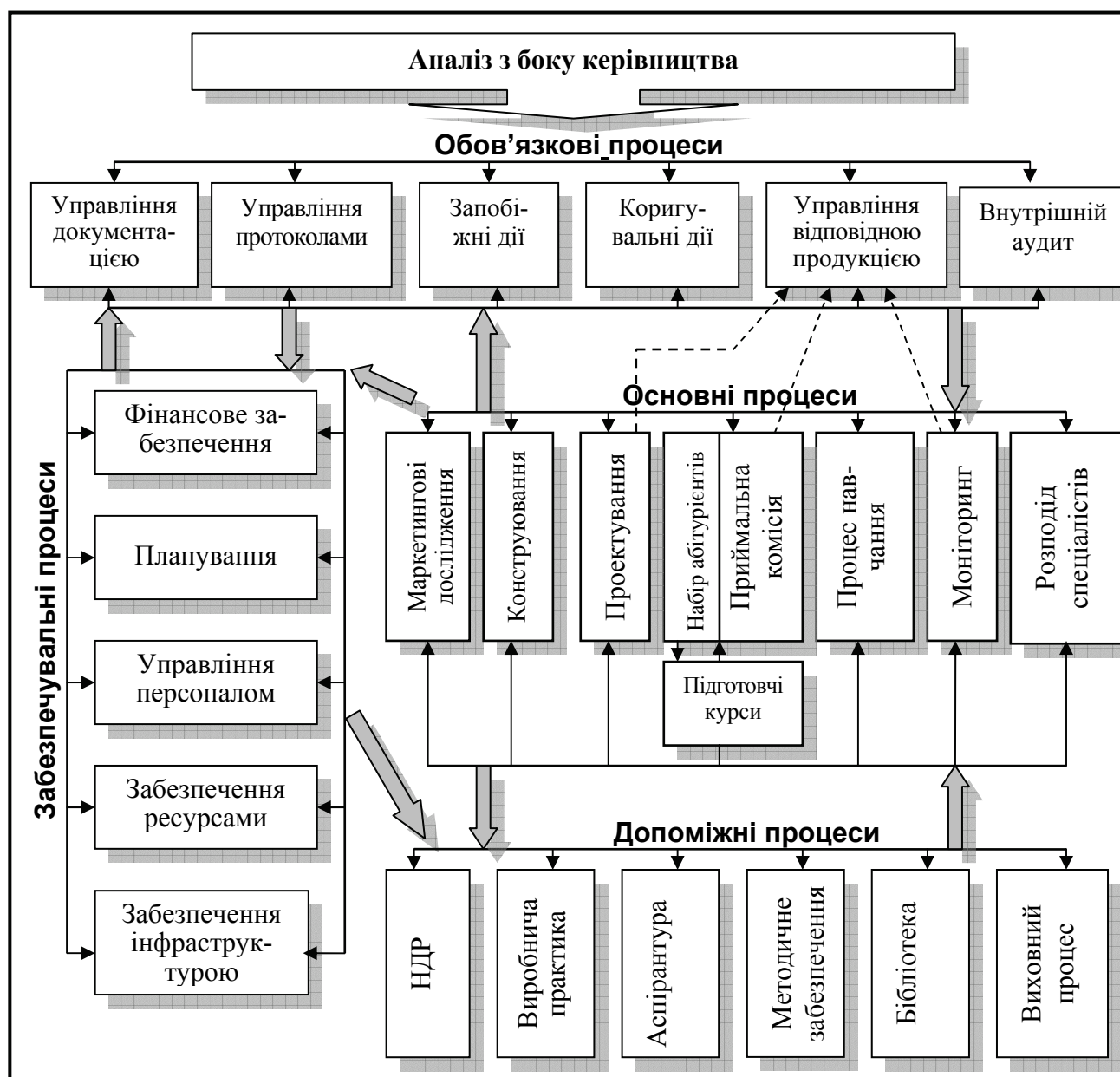

Рисунок 1. – Структура системи управління якістю вищого навчального закладу

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. ISO 9001:2008. Системи управління якістю. Вимоги.
2. ДСТУ ISO 9001:2009. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2008, IDT).
3. ISO/IWA 2:2007. Системи управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти : (IWA 2: 2003, IDT) : ДСТУ IWA-П 2:2007.
4. Про освіту : Закон України від 23.03.1996 р. № 100/96-ВР.
5. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 р. № 2984-III.
6. Болотов В. А. О построении общероссийской системы оценки качества образования / В. А. Болотов // Вопр. образования. – 2005. – №1. – С.5–10. – С. 6.
7. Васильева Л. И. Процессная модель обеспечения качества образовательной деятельности в вузе : дис... канд. пед. наук : 13.00.08 / Л. И. Васильева. – Н. Новгород, 2006. – 144 с.
8. Дмитриченко М. Ф. Вища освіта і Болонський процес : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Дмитриченко, Б. І. Хорошун, О. М. Язвінська, В. Д. Данчук – К. : Знання України, 2006. – 440 с.
9. Зінченко В. О. Методологічні засади управління якістю вищої освіти [Електронний ресурс] / В. О. Зінченко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2011_58_1/3.pdf
10. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : [монографія] / О. П. Мещанінов. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 460 с. – С. 398.
12. Панасюк В. П. Системное управление качеством образования в школе / В. П. Панасюк / под ред. А. И. Субетто. – СПб. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. – 239 с.
13. Радзивилова Г. А. Управление качеством образования в педагогическом вузе и его филиале (на материалах малого города) : дис... канд. пед. наук : 13.00.08 / Г. А. Радзивилова. – М., 2005. – 246 с.
14. Селезнева Н. А. Теоретико-методологические основы качества высшего образования : [науч. доклад] [Електронний ресурс] / Н. А. Селезнева, А. И. Субетто. – Режим доступу: <http://www.trinitas.ru/rus/dok/0012/001a/00120115.htm>
15. Третьяков П. И. Управление качеством образования – основное направление в развитии системы : сущность, подходы, проблемы / П. И. Третьяков, Т. И. Шамова // Завуч. – 2002. – № 7. – С. 62–72.
16. Фундаменталізація професійної підготовки у вимірі Європейського освітянського простору : Педагогіка і психологія, проблеми освіти : [зб. наук. праць] / ред. колегія: М. Ф. Дмитриченко (гол. ред.), Н. М. Глушенок, М. О. Хмелевський, Б. І. Хорошун, О. М. Язвінська (заст. гол. ред). – К. : НТУ, 2010. – 220 с.
17. Ямко Ю. Ю. Управління якістю освіти на основі процесного підходу в умовах транзитивної економіки / Ю. Ю. Ямко // Вища школа України. – Додаток 3, т.4. – 2006. – С.239–242. – С. 240.
18. Education at a Glance. OECD Indicators. – Paris : OECD Centre for Educational Research and Innovation, 2001.

РЕФЕРАТ

М.Ф. Дмитриченко, О.М. Язвінська. Концептуальні засади управління якістю вищої освіти в контексті фундаменталізації професійної підготовки у вищих навчальних закладах України. / Вісник НТУ. – К.: НТУ. – 2012. – Вип. 26.

В статті розглянуто сутність методологічних принципів управління якістю вищої освіти в контексті фундаменталізації професійної підготовки у вищих навчальних закладах України. Визначено, що на сучасному етапі для побудови систем управління якістю найефективнішими є системний і процесний принципи.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП, ПРОЦЕСНИЙ ПРИНЦИП, СИСТЕМНИЙ ПРИНЦИП, СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ, ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.

ABSTRACT

M.F. Dmitrichenko, O.M. Yazvinska. The Conceptual Bases of the Quality Management of the Higher Education in a Context of the Professional Training's Fundamentalization. / Visnyk NTU. – K.: NTU. – 2012. – Vol. 26.

In this article the essence of methodological principles of quality management of higher education in a context of the fundamentalization of the professional training in higher educational institutions is considered. It is defined that the most effective are system and process principles at the present stage for construction of control systems by quality.

KEYWORDS: THE METHODOLOGICAL PRINCIPLE, THE PROCESS PRINCIPLES, THE SYSTEM PRINCIPLE, THE QUALITY MANAGEMENT, THE FUNDAMENTALIZATION OF THE PROFESSIONAL TRAINING.

РЕФЕРАТ

Н.Ф. Дмитриченко, Е.Н. Язвинская. Концептуальные основы управления качеством высшего образования в контексте фундаментализации профессиональной подготовки. / Вестник НТУ. — К.: НТУ. — 2012. — Вып. 26.

В статье рассмотрена сущность методологических принципов управления качеством высшего образования в контексте фундаментализации профессиональной подготовки в высших учебных заведениях. Определено, что на современном этапе для построения систем управления качеством наиболее эффективными являются системный и процессный принципы.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД, СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ, СИСТЕМНЫЙ ПРИНЦИП, ПРОЦЕССНЫЙ ПРИНЦИП, ФУНДАМЕНТАЛИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ.

УДК 331.5

РОБОТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ НАВЧАННЯ І НАБУТТЯ ДОСВІДУ

Смельянцева Д.І.,
Стоянова Я.Р.,
Омельян М.В.

Постановка проблеми. Працевлаштування студентів денної форми навчання в Україні – це один з найменш досліджених, і при цьому найпроблемніших сегментів ринку праці. Це виникає внаслідок того, що студенти вищих навчальних закладів, що навчаються на денній формі навчання, не включаються у склад трудових ресурсів країни, а, за методикою Міжнародної організації праці, не можуть бути класифіковані як зайняті або безробітні, і тому відносяться до економічно неактивного населення. Так, коли у Радянському союзі всі студенти отримували стипендію, тобто знаходилися на утриманні у держаних інституцій, така класифікація відповідала вимогам, хоча і тоді студенти знаходили роботу вантажниками, охоронцями або на будівництві. Але на даний час виключення студентів зі складу економічних ресурсів країни не відповідає реаліям.

На даний момент питання пошуку заробітку для студентів стало актуальною проблемою в Україні. Додаткове матеріальне забезпечення завжди було і буде серед потреб молоді, особливо в контексті економічної кризи, коли деякі батьки студентів втрачали роботу, деяким зменшували заробітну плату або вимагали піти у відпустку за власний рахунок, деякі не могли вчасно оплатити навчання, або дати навіть мінімальні гроші. На одну стипендію прожити важко, особливо у столиці нашої країни, гроші потрібні завжди і їх постійно мало, тим більше для такої волелюбної категорії людей. І молодим фахівцям вирішити свої фінансові питання складніше, якщо немає заможних батьків, які влаштують своє чадо до солідної організації або просто будуть допомагати матеріально.

Виходячи перший раз на ринок праці студенти відчувають сильний тиск. Шукаючи роботу, беручи до рук газету або за допомогою Інтернету дуже рідко зустрінеш оголошення про вакансії без досвіду роботи. Якщо і є варіанти для студентів, то вони частіше стосуються фізичної праці не по спеціальності – фасування ліків, набір текстів, робота промоутером або продавцем. Наразі це проблема не тільки серед студентів, а й серед випускників вищих навчальних закладів. Виникає "замкнуте коло" – не можна влаштуватися на роботу без досвіду хоча б в один рік, але й отримати цей досвід за спеціальністю, власне, ніде.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічні аспекти праці та зайнятості, зовнішніх трудових міграцій в межах національного, регіональних та локальних ринків праці досліджуються Д. Богинею, В. Онікієнком, Е. Лібановою, О. Грішновою, С. Бандуром, О. Балакіревою, І.Перегудовою, О. Малиновською, І. Прибитковою та багатьма іншими науковцями. Проблеми розвитку ринку праці вивчалися такими вченими, як А. Венгер, В. Герасимчук, В. Гнибіденко, В. Давиденко, Т. Заяць, С. Зінченко, С. Пазюк, А. Сіленко, П. Шевчук та ін.